

Opetus- ja kulttuuriministeriölle

14.10.2016

Asia: lausunto komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi COM(2016)595 sekä direktiiviksi COM(2016)596.

Luovan työn tekijät ja yrittäjät LYHTY kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa. Viittaamme muilta osin jäsenjärjestöjemme lausuntoihin ja toteamme asiasta seuraavaa. Päähuomiomme voi kiteyttää seuraavasti:

- Pidämme tärkeänä, että kulttuurin saavutettavuutta vammaisille edistetään.
- Tavoitteet ja mahdolliset rajoitukset on toteutettava puuttuen mahdollisimman vähän oikeudenhaltijoiden oikeuksiin
- VIP-direktiivin ei tule viedä tekijänoikeuden rajoituksia pidemmälle kuin Marrakeshin sopimuksessa edellytetään.
- Jäsenvaltioilla tulee olla Marrakeshin sopimuksen mukainen oikeus säätää tekijöiden korvusoikeudesta silloin, kun teoksia saatetaan rajoitussäännöksen nojalla erityisryhmän saataville.
- Rajoitussäännöksiä tarkoittaman erityisryhmän piirin pysymiseen rajoitussäännöksiä tarkoituksen mukaisissa puitteissa tulee kiinnittää erityistä huomiota
- Mikäli teoksesta jää pysyvästi kappale käyttäjän haltuun ja tämä saa omistusoikeuden teoskappaleeseen, tulee oikeudenhaltijoille turvata oikeus korvaukseen.

Lyhty pitää tärkeänä, että kaikille yhteiskunnan jäsenille turvataan yhdenvertainen mahdollisuus nauttia kulttuurista. Kulttuurin saavutettavuus edistää osallisuutta ja täysimääräistä osallistumista yhteiskunnan toimintaan. Marrakeshin sopimuksen hyväksyminen helpottaa julkaistujen teosten saataville saattamista lukemisesteisille.

Tekijänoikeus ja sen rajoitukset.

Tekijänoikeuden peruslähtökohta on tekijän yksinoikeus määrätä teostensa käytöstä. Tekijän yksinoikeutta voidaan kuitenkin rajoittaa käytännön tarpeiden tai painavien yhteiskunnallisten syiden vuoksi.

Tekijänoikeuden rajoitus- ja poikkeussäännöksiin tulee soveltaa ns. kolmen kohdan testiä: ne saavat koskea ainoastaan määrättyjä erityistapauksia, eivät saa olla ristiriidassa teosten tavanomaisen hyödyntämisen kanssa eivätkä ne saa kohtuuttomasti haitata oikeudenhaltijoiden etujen ja oikeuksien toteutumista.

Teosten saavutettavuuden lisääminen tulee toteuttaa siten, että käyttäjien ja oikeudenhaltijoiden oikeudet ovat tasapainossa ja että rajoituksilla puututaan mahdollisimman vähän tekijöiden

oikeuksiin rajoitussäännösten tavoitteiden saavuttamiseksi. Tekijänoikeuden mahdollisista rajoituksista oikeudenhaltijoille koituvat kustannukset tulee korvata valtion toimesta.

Kommentit esityksiin

Ehdotuksen mukaan Marrakeshin sopimus voimaan saatetaan EU:n alueella. Osittain ehdotus kuitenkin rajoittaa oikeudenhaltijoiden oikeuksia tätä enemmän.

Rajoitukset Marrakeshin sopimusta pitemmälle. Marrakeshin sopimuksen 4 artiklassa säädetään esteettömässä muodossa olevia jäljennöksiä koskevista rajoituksista ja poikkeuksista kansallisessa lainsäädännössä. Jäsenvaltioille säädetään velvollisuus säätää kansalliseen tekijänoikeuslainsäädäntöön tarvittava poikkeus tai rajoitus, jotta sopimuksenmukaiset oikeudet voidaan toteuttaa.

- Marrakeshin sopimuksen mukaan valtiot voivat kuitenkin rajoittaa oikeudet koskemaan ainoastaan teoksia, jotka eivät ole kyseisillä markkinoilla kaupallisesti saatavilla esteettömässä muodossa edunsaajien kannalta kohtuullisin ehdoin.
- Marrakeshin sopimuksen mukaan jäsenvaltioilla on myös mahdollisuus säätää tekijöille suoritettavasta korvauksesta, kun teoksia hyödynnetään rajoitusten perusteella erityisryhmän hyväksi. Sopimus jättää täten liikkumavaraa rajoitusten ja poikkeusten toteuttamiselle.

Tätä liikkumavaraa on direktiiviehdotuksessa rajoitettu voimakkaasti. Direktiiviehdotuksen johdantokappaleessa 11 todetaan, ettei jäsenvaltioilla tulisi olla oikeutta asettaa lisäehtoja – kuten korvausvelvollisuutta tai vaatimusta kaupallisuuden saatavuuden tarkastamisesta – direktiivin mukaiselle teosten käytölle.

Vastustamme kyseisen laajennuksen tekemistä ja ehdotamme kyseisen johdantokappaleen poistamista tai vähintään sen muokkaamista vastaamaan Marrakeshin sopimuksen 4 artiklan 4 ja 5 kohtaa. Varsinaiseen direktiivitekstiin tulee lisätä artikla, jossa säädetään jäsenvaltioille mahdollisuus asettaa Marrakeshin sopimuksen mukaisia rajoituksia sekä määrätä oikeudesta korvaukseen direktiivin mukaisesta käytöstä.

Kohderyhmän rajaaminen. Rajoitussäännöksen yhteydessä on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että teoskappaleita saatetaan ainoastaan kohderyhmään kuuluvien saataville. Valvonta on erityisen tärkeää silloin, kun teoksista valmistetaan kappaleita sähköisessä muodossa ja niitä välitetään käyttäjille myös rajat ylittäen. Väärinkäytökset tulisivat rapauttamaan rajoitussääntelyn hyvän tarkoituksen.

Teoskappaleen jääminen käyttäjälle. Tekijänoikeutta on direktiiviehdotuksessa rajoitettu siten, että kirjalliset teokset voidaan saattaa erityisryhmän haltuun lähtökohtaisesti millä keinolla tahansa. Teoskappaleet voivat myös jäädä pysyvästi erityisryhmän haltuun. Rajoitussäännöksellä mahdollistettaisiin käytännössä omistusoikeuden syntyminen teoskappaleisiin. Tämä ylittää mielestämme sen, mitä yhtäläisen mahdollisuuden tarjoaminen teoksista nauttimiseksi edellyttäisi.

Suomen lainsäädännön nykyisten rajoitussäännösten nojalla voidaan valmistaa teoksista äänikirjoja erityisryhmän käyttöön ja saattaa fyysinen teoskappale lainaamalla käyttäjien saataviin. Viime vuosina äänikirjoja on välitetty myös suoratoistona verkon kautta.

Mikäli lainattu teoskappale on jäänyt pysyvästi käyttäjän haltuun tai sähköisessä muodossa oleva äänikirja on ollut mahdollista ladata käyttäjän päätelaitteelle, on tekijöille suoritettu käytöstä korvaus. Nykyinen tekijänoikeuslain (404/1961) 17 § säätelee teosten saattamista vammaisten käytettäväksi. Tekijänoikeuslain 17 § 4 momentissa tekijälle on säädetty oikeus korvaukseen kappaleen valmistamisesta myytäväksi ja teoksen välittämisestä vammaiselle siten, että tämän haltuun jää pysyvästi kappale teoksesta. Direktiiviehdotusta tulee muuttaa siten, että tämä olemassa oleva korvaus voidaan säilyttää jatkossakin.

VIP-asetusehdotuksessa säädetään esteettömien kappaleiden rajat ylittävistä vaihdosta unionin ja kolmansien maiden välillä. Teosten rajat ylittävässä käytössä on erityisen tärkeää varmistaa, että teokset päätyvät vain rajoitussäännöksen tarkoittamaan erityisryhmään kuuluvien käytettäväksi.

Direktiivissä ja asetuksessa 'hyväksytyllä yksiköllä' tarkoitetaan organisaatiota, joka tarjoaa edunsaajahenkilöille palveluja koulutuksen, opettajakoulutuksen, yksilöllisesti mukautetun lukemisen tai tiedonsaannin alalla päätoimintanaan tai yhtenä päätoiminnoistaan tai yleishyödyllisistä tehtävistään voittoa tavoittelemattomalta pohjalta. Asetuksen 5 artiklassa on esitetty hyväksytyille yksiköille vaatimuksia, joilla pyritään estämään väärinkäytöksiä. Mielestämme nämä vaatimuksen tulee kirjata myös osaksi VIP-direktiiviä.

Lopuksi

On tärkeää, että näkövammaisilla ja muilla lukemisesteisillä on yhdenvertainen oikeus ja mahdollisuus päästä osalliseksi kirjallisuudesta, kulttuurista ja sivistyksestä. Direktiiviehdotuksessa esitetty rajoitus puuttuisi tekijöiden oikeuksiin kuitenkin huomattavasti enemmän kuin tarve vaatii.

Yhdenvertaisuus ei edellytä, että erityisryhmien edustajat saavat omistusoikeuden tekijänoikeuden suojaamiin teoksiin ja muuhun tekijänoikeussuojan alaiseen aineistoon. On riittävää, että teokset ovat saatavilla, ja että niihin on pääsy. Ehdotetussa muodossaan direktiivissä tekijöiden oikeuksiin tehtävä rajoitus ei läpäise kolmen kohdan testiä.

Jäsenvaltioilla tulee olla mahdollisuus säätää korvausjärjestelmistä tarpeen mukaan, jotta voidaan turvata tasapainon säilyminen tekijöiden oikeuksien ja rajoitussäännöksen taustalla olevien päämäärien toteuttamisen välillä. Tekijöille tulee suorittaa korvaus vähintään niissä tilanteissa, joissa pelkän pääsyn tarjoaminen tekijänoikeudella suojattuun sisältöön ylitetään ja teoksesta jää pysyvästi kappale erityisryhmän edustajan haltuun.

Helsingissä 14.10. 2016

Pekka Sipilä
Puheenjohtaja

Lauri Kaira
Projektinjohtaja

Luovan työntekijät ja yrittäjät LYHTY on kotimaisen luovan yhteistyöprojekti alan toimintaedellytysten kehittämiseksi. Sen jäsenjärjestöt ovat:

- AV-tuottajien tekijänoikeusyhdistys Tuotos ry
- Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien tekijänoikeusyhdistys Gramex ry
- Forum Artis - Taiteilijajärjestöjen yhteistyöjärjestö
- Kirjallisuuden tekijänoikeusjärjestö Sanasto ry
- Kopiosto ry
- Musiikkituottajat – IFPI Finland ry
- Suomen elokuvatoimistojen liitto ry
- Suomen elokuvatuottajien keskusliitto ry
- Suomen Musiikkikustantajat ry
- Suomen Muusikkojen Liitto ry
- Suomen Säveltäjät ry
- Säveltäjäin Tekijänoikeustoimisto Teosto ry
- Säveltäjät ja Sanoittajat Elvis ry
- Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus TTVK ry
- Visuaalisen alan taiteilijoiden tekijänoikeusyhdistys Kuvasto ry